

ÚSTREDNÝ KONTROLNÝ
A SKÚŠOBNÝ ÚSTAV
POĽNOHOSPODÁRSKY
V BRATISLAVE

Aktuálne výskyty karanténnych škodlivých organizmov na území SR

Rastlinné pasy

Ing. Ivana Kurhajcová, Ing. Stanislav Barok
odbor ochrany rastlín ÚKSÚP
17.8.2023
Nitra

Obsah

- **Škodlivé organizmy všeobecne**
- **Hospodársky významné škodlivé organizmy**
- **Zásady ochrany**
- **Prieskum karanténnych škodcov Únie a jeho význam**
- **Prehľad o zistených výskytoch karanténnych škodcov na území SR**
- **Ďalší zavlečení škodcovia na území SR (nekaranténni)**
- **Čo je to rastlinný pas**

Škodlivé organizmy

Pojem škodlivý organizmus – škodca.

Rozdelenie škodlivých organizmov.

Ako vznikli karanténne škodce?

Karanténni škodcovia Únie sú škodcovia, ktorí:

- sa nevyskytujú na vymedzených územiach EÚ a
- majú potenciál na preniknutie, usídlenie a šírenie.

Príklady z minulosti: pásavka zemiaková, fyloxéra na viniči alebo naopak aj dnes obal'ovač jablčný pre Indiu, Čínu či väčšinu Afriky.

Zoznamy škodcov sú uvedené v právnych predpisoch EÚ pre oblasť zdravia rastlín.

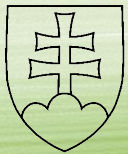
ÚKSÚP vykonáva PRIESKUMY tých karanténnych škodcov Únie, ktorí majú možnosť prieniku, usídlenia, rozmnožovania a šírenia sa na našom území a zároveň by v prípade výskytu mali významný hospodársky, environmentálny alebo sociálny vplyv na našu krajinu.

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

kučeravosť broskýň

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

monilióza kôstkovín

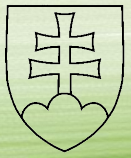

Foto: Agnesa Baroková

višňa

marhuľa

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

molice

Foto: Michaela Velická

rajčiaky – fyziologické praskanie plodov

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

Vošky

Foto: Lucia Horeličanová

baza

Foto: Lucia Horeličanová

ruže

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

peronospóra viniča

múčnatka viniča

Významnejšie škodlivé organizmy 2023

peronospóra viniča

Foto: Agnesa Baroková

Foto: Agnesa Baroková

Čo je toto?

Foto: Agnesa Baroková

Foto: Agnesa Baroková

Vrtivka orechová (*Rhagoletis completa*)

Rhagoletis completa (RHAGCO) - <https://gd.eppo.int>

- prvý výskyt v SR 2018
- škodca orechov (*Juglans*)
- príznakom prítomnosti sú vpichy na šupke orecha
- šupka postupne hnedne až sčernie
- v miestach napadnutia pozorujeme larvy
- prezimuje v štádiu kukly v pôde pod stromami

Rhagoletis completa (RHAGCO) - <https://gd.eppo.int>

Rhagoletis completa (RHAGCO) - <https://gd.eppo.int>

Ochrana

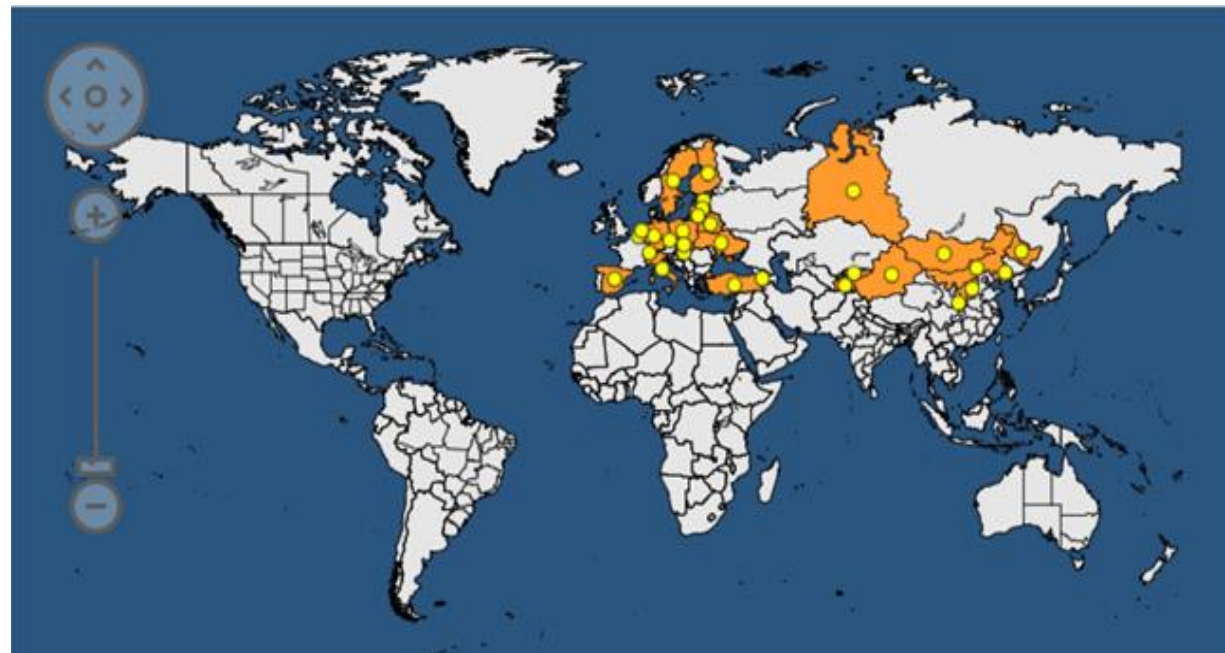
- odstrániť napadnuté plody
- prekopat' pôdu pod rastlinami na jeseň a na jar
- najneskôr v máji prekrytie pôdy fóliou alebo netkanou textíliou ešte pred vyletením zimujúcich dospelcov
- žlté leповé dosky – odchyť dospelcov
- chemická ochrana – najneskôr od 15.7. do 25.8.

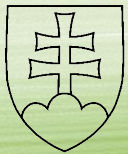

Vrtivka rakytníková (*Rhagoletis batava*)

- prvý výskyt v SR 2020
- pochádza z Ďalekého Východu
- významný škodca plodov rakytníka
- larvy znehodnocujú úrodu
- plody hnednú a následne hnijú
- vývojový cyklus larvy sa ukončuje kuklením a zimovaním plynko v pôde pod rastlinami

Vrtivka rakytníková (*Rhagoletis batava*)

Poškodené plody rakytníka

Foto: Kristína Darnadyová

Vrtivka rakytníková zachytená počas prieskumov na žltej lepovej doske

Ochrana

- Žlté lepové dosky – odchyt dospelcov
- Prekrytie pôdy fóliou, netkanou textíliou ešte pred vyletením zimujúcich dospelcov
- Mechanicky – prekopanie pôdy pod rastlinami

Krasoň borievkový (*Lamprodila festiva*)

Foto: OK ÚKSÚP

Foto: OK ÚKSÚP

Foto: OLČ ÚKSÚP

- **teplomilný druh**
- **vyskytuje sa hlavne v južnej Európe**
- **prenikol aj na juh SK**
- **pravdepodobne bude postupovať ďalej**
- **napáda borievky a tuje**
- **larvy škodia pod kôrou**
- **pred kuklením sa zavrtávajú hlbšie do dreva**
- **odumierajú celé stromy**
- **významný škodca pre okrasné záhrady a verejnú zeleň**

Vijačka krušpánová (*Cydalima perspectalis*)

Foto: Kristína Darnadyová

Pochádza z Ázie

Foto: Kristína Darnadyová

- škodca krušpánu
- významný škodca v parkoch a záhradách
- rozmnožuje sa kalamitne
- húsenice spôsobujú holožery najskôr od stredu krov až k povrchu
- listy usychajú, rastliny majú spálený vzhľad
- v SR aj 2 generácie
- prezimujú húsenice

Foto: Kristína Darnadyová

húsenica vijačky krušpánovej

Vijačka krušpánová (*Cydalima perspectalis*)

Foto: Ivana Kurhajcová

- silne napadnutý a poškodený kríček krušpánu.
- takto napadnuté kríky nepríjemne zapáchajú a je počut' aktivitu húseníc (chrúmanie a pohyb).

Ochrana

- dôležité je včas spozorovať prítomnosť húseníc
- **AFFIRM**

Ploštička lipová (*Oxycarenus lavaterae*)

Foto: Ivana Kurhajcová

- **invázy dnuh bzduchy**
- **hostelia – listnaté stromy, hlavne lipy**
- **v SR od roku 2003**
- **oteplovanie napomáha šíreniu**
- **pôvod – južná Európa**
- **nespôsobuje vážne škody, ale pre masívny výskyt počas jarných a jesenných mesiacov na kmeni listnáčov sa nedá prehliadnuť**

Foto: Ivana Kurhajcová

Zásady ochrany

- Preventívne opatrenia – výber stanovišťa, výber odrody, správna výživa (hnojenie), striedanie plodín, termín sejby, hustota porastu, rez stromov, ochrana proti burinám
- Mechanické opatrenia – presvetľovanie korún stromov, prebierka plodov, zber dospelcov škodcov (pásavka), odstraňovanie napadnutých častí rastlín (napr. múčnatky)
- Biologická ochrana – podpora užitočných organizmov
- Signalizácia
- Chemická ochrana:
 - Fungicídy preventívne
 - Insekticídy po zistení škodcu
 - Herbicídy minimalizovať

Signalizácia

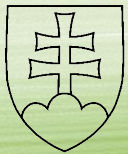
Signalizácia | ÚKSÚP (uksup.sk)

The screenshot shows a web browser window displaying the website <https://www.uksup.sk/oor-signalizacia>. The browser's address bar and tabs are visible at the top. The website header includes the ÚKSÚP logo, the text "ÚSTREDNÝ KONTROLNÝ A SKÚŠOBNÝ ÚSTAV POĽNOHOSPODÁRSKY V BRATISLAVE", and navigation links for "AKTUALITY", "COVID-19", "SIGNALIZÁCIA" (highlighted with a red circle), "RRL GMO", "OP INTEGROVANÁ INFRAŠTRUKTÚRA 2014-2020", and "RÝCHLA NAVIGÁCIA". Below the header, there is a breadcrumb trail: "Činnosť | Sekcia poľnohospodárskych vstupov a kontroly | Odbor ochrany rastlín | Signalizácia". The main content area features a large heading "Signalizácia" with a green leaf icon below it. On the left side, there is a sidebar menu for the "Sekcia poľnohospodárskych vstupov a kontroly" with various sub-items. The main content area lists several key topics for 2023: "Signalizačné správy pre POĽNÉ PLODINY rok 2023", "Signalizačné správy pre OVOCIE ZELENINU A VINIČ rok 2023", "ŠPECIÁLNA SIGNALIZÁCIA PRE VINIČ A ZEMIAKY rok 2023", and "NÁLETY OBALOVAČOV rok 2023". At the bottom, a text block states: "Ďalšie články o burinách, inváziách burinách, chorobách a škodcoch rastlín nájdete v informačných letákoch Odboru ochrany rastlín". The Windows taskbar at the bottom shows the system tray with the date "11. 8. 2023" and time "13:37".

Prípravky na ochranu rastlín

- autorizované (registrované) v SR
- poradenstvo
- ISPOR – **Informačný systém prípravkov na ochranu rastlín**
- Výber podľa:
 - **plodina** alebo oblasť použitia (skupina plodín)
 - **škodlivý organizmus** alebo iný účel použitia (skupina škodcov)
 - **profi/neprofi**
 - **status (- nezadaná hodnota -)**

Výber prípravkov ... (1)

Obchodný názov prípravku

Číslo autorizácie

Držiteľ autorizácie

Plodina alebo oblasť použitia

Skupina plodín

Škodlivý organizmus alebo iný účel použitia

Skupina škodcov

Funkcia prípravku

Účinná látka

Status

Profi/Neprofi

Paralelný obchod

Povolený v ekologickom poľnohospodárstve

Vybrať Zmazať

Vybrať Zmazať

Vybrať Zmazať

Vybrať Zmazať

Vybrať Zmazať

Vybrať Zmazať

--- nezadaná hodnota ---

Neprofesionálny

--- nezadaná hodnota ---

--- nezadaná hodnota ---

11:22
10. 8. 2023

Výber prípravkov ... (2)

Škodlivý organizmus alebo iný účel použitia Vybrať Zmazať

Skupina škodcov Vybrať Zmazať

Funkcia prípravku Vybrať Zmazať

Účinná látka Vybrať Zmazať

Status ▾

Profil/Neprofil ▾

Paralelný obchod ▾
Profesionálny
Neprofesionálny
Skolený profesionálny
--- nezadaná hodnota ---

Povolený v ekologickom poľnohospodárstve ▾

Nízkorizikový ▾

Spôsob aplikácie Vybrať Zmazať

Veľkosť balenia ▾

Typ prípravku ▾

Skupina účinných látok Vybrať Zmazať

Doba autorizácie od Do

Jednotné zásady ▾

Spôsob účinku ▾

[+ Klasifikácia prípravku](#)

Vyhľadať prípravky

11:17
10. 8. 2023

Zameranie prieskumov karanténnych škodlivých organizmov na Slovensku v roku 2023

V legislatíve EÚ je spolu \pm 418 druhov. V SR sa sleduje približne 210 druhov.

I. PRIORITNÍ škodcovia Únie (16 druhov ŠO)

II. Ostatní karanténni škodcovia Únie (54 druhov ŠO)

III. Nekaranténni škodcovia – prieskum na zistenie prítomnosti, resp. veľkosti populácie na Slovensku **(13 ŠO)**

SPOLU: 83 druhov škodlivých organizmov

PRVÝKRÁT POTVRDENÉ VÝSKYTY ŠO

2020

1. *Rhagoletis batava* (vrtivka rakytníková)

okres Stará Ľubovňa, nekaranténny škodlivý organizmus

2. *Dickeya solani* (baktéria, hl'uzy zemiakov),

okres Kežmarok, regulovaný nekaranténny škodlivý organizmus

2021 ↓

Karanténne škodlivé organizmy:

1. Grapevine flavescence dorée phytoplasma

- zlaté žltnutie viniča: 2 pozitívne vzorky

2. Tobacco ringspot virus

vírus krúžkovitosti tabaku, na paprike: 1 pozitívna vzorka

3. *Ripersiella hibisci*

červec na *Rhapis excelsa* – okrasná črepníková rastlina: 1 pozitívna vzorka

4. Tomato brown rugose fruit virus ToBRFV

tobomavírus napádajúci rajčiaky: 6 pozitívnych vzoriek

2022

Prvýkrát potvrdený výskyt ŠO

1. *Orientalis ishidae* – BA-Devín

nekaranténny škodlivý organizmus – cikádka, pôvod Ázia

Proces po potvrdení výskytu KŠÚ

Povinnosti ÚKSÚP

Pozitívna vzorka na KŠÚ

Rozhodnutie s
rastlinolekáorskými opatreniami
(likvidácia)

Dohľad nad vykonaním
likvidácie

Následný zvýšený
prieskum

Zaslanie hlásenia cez
e-systém EUROPHYT
(info pre všetky ČŠ)

Zber údajov - globálna
databáza EPPO
<https://gd.eppo.int/>

EPPO GLOBAL DATABASE

EPPO Global Database

Search by name or EPPO Code... [advanced search...](#)

[Login](#) [Register](#)

Home Standards Photos Reporting Service Explore by EPPO GD Desktop Download user guide

Rhagoletis batava (RHAGBA)

MENU

- Overview
- Distribution
- Host plants
- Reporting

Distribution details in Slovakia

Situation

Current pest situation evaluated by EPPO on the basis of information dated 2020: Present, few occurrences

First recorded in: 2020

Pest status declared by NPPO: Present, only in some parts of the Member State concerned (2022-10)

Comments

NPPO (2020): first observed on Hippophae rhamnoides in Plavec (Východné región). It was recommended to do monitoring with yellow sticky traps and to reduce pest population. Transient, actionable, under surveillance.

NPPO (2021): caught in a trap for monitoring Rhagoletis pomonella in Čirč (region of Prešovský)

NPPO (2022): trapped in Hippophae rhamnoides field in Deckov (Trenčiansky región) and in Veľké Ripňany (Nitriansky región). Present, only in some parts of the Member State concerned.

References

* NPPO of Slovakia (2020-11, 2021-06, 2022-10).

Situation in neighbouring countries

Country	State	Status	
Czech Republic		Present, restricted distribution	View...
Hungary		Present, no details	View...
Poland		Present, no details	View...
Ukraine		Present, restricted distribution	View...

Rok 2020
Rhagoletis batava
(vrtivka rakytníková,
okres Stará Ľubovňa)

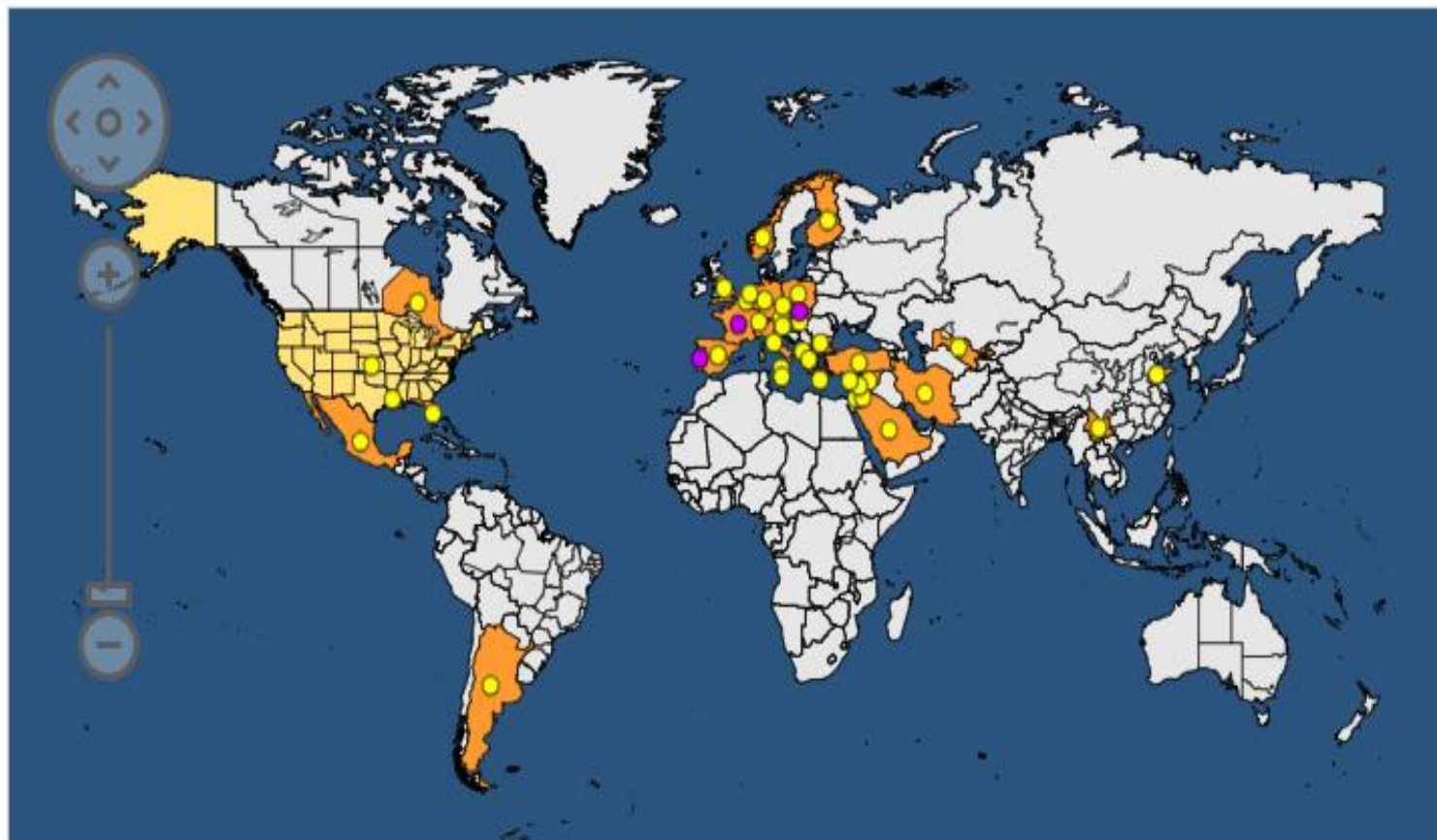
Tomato brown rugose fruit virus (TOBRFV) – tobomavírus napádajúci rajčiaky

Mapa rozširovania ToBRFV vo svete

Aktuálne v roku 2023

v SR

**14 potvrdených
výskytov**

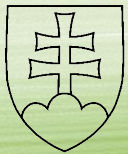
Tomato brown rugose fruit virus (TOBRFV) – tobomavírus napádajúci rajčiaky

Tomato brown rugose fruit virus (TOBRFV) - <https://gd.eppo.int>

Tomato brown rugose fruit virus (TOBRFV) - <https://gd.eppo.int>

Tomato brown rugose fruit virus (TOBRFV) – tobomavírus napádajúci rajčiaky

- sprísnené kontroly dovozu osiva a priesad (50 % zásielok pôvodom z Izraela a 100 % zásielok osiva pôvodom z Číny)
- rastlinolekárske opatrenia – likvidácia porastu po zbere plodov a dezinfekcia priestorov

Zlaté žltnutie viniča (Grapevine flavescence dorée phytoplasma)

Grapevine flavescence dorée phytoplasma (PHYPG4) - <https://gd.leppo.int>

- fytoplazma
- **napáda vinič**
- počas letného obdobia žltnutie (pri bielych odrodách) alebo červenanie (pri modrých odrodách) listov
- pri ochorení dochádza k uschýnaniu a opadu kvetenstva
- strapec sa vyvíja nepravidelne a bobule sa scvrkávajú
- šírenie infikovanými sadenicami viniča a vektorom
- **najdôležitejší vektor je cikádka *Scaphoideus titanus*** (slabý letec - jeho schopnosť šíriť fytoplazmu je určená na približne 50 metrov + vetry)

Grapevine flavescence dorée phytoplasma (PHYPG4) - <https://gd.leppo.int>

Zlaté žltnutie viniča (Grapevine flavescence doreé phytoplasma)

OCHRANA

- nákup zdravých štepov
- pravidelná kontrola zdravotného stavu
- vzorkovanie príznakových krov
- monitoring cikádiiek
- likvidácia pozitívnych krov aj s okolitými bezpríznakovými krami
- chemická ochrana proti cikádkam

Ďalšie choroby viniča

Čierna hniloba

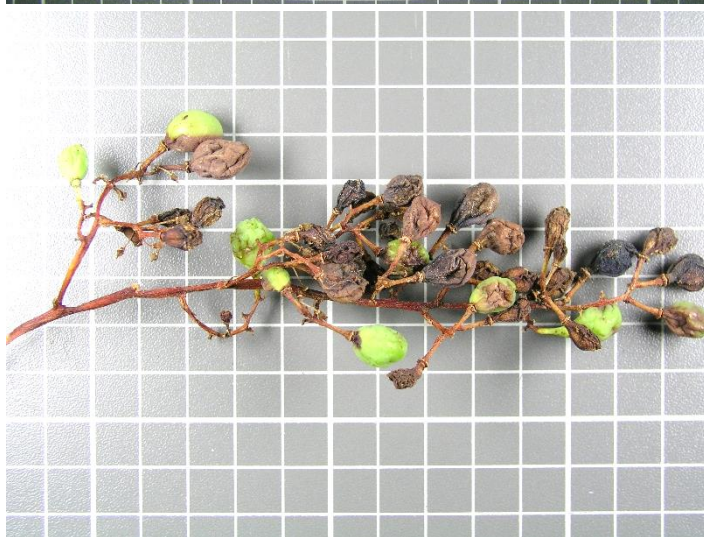
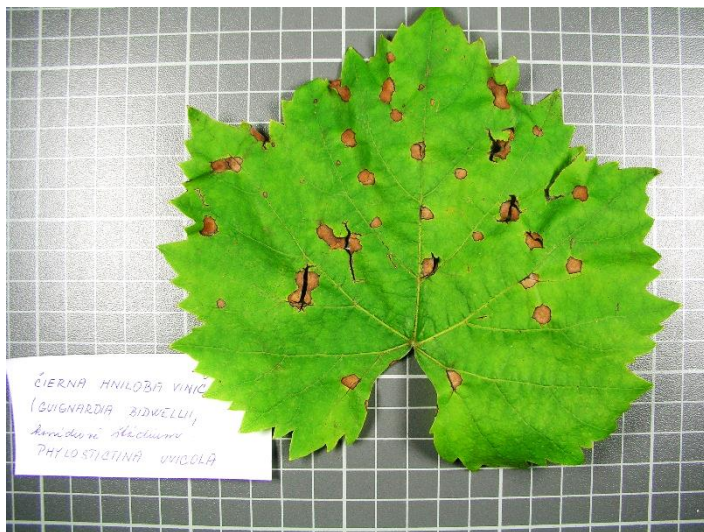

Foto: Kristína Darnadyová

ESCA

Foto: Kristína Darnadyová

Rastlinný pas („RP“)

- **RP sa používa iba na vnútornom trhu EÚ**
- **Potvrďuje zdravotný stav, zabezpečuje transparentnosť a sú v ňom určité rastlinolekárske informácie**
- **RP sa vyžaduje na všetkých úrovniach od výrobcu po maloobchod**
 - ❖ **1. cieľ - znížiť šírenie škodcov alebo chorôb**
 - ❖ **2. cieľ - zabezpečiť výsledovateľnosť v prípade napadnutia škodcami**
- **RP sa označujú nielen rastliny, ale aj drevo a pod.**

Rastlinný pas / Plant Passport

A **botanický názov** dotknutého rastlinného druhu alebo taxónu v prípade rastlín a rastlinných produktov prípadne názov dotknutého predmetu, a nepovinne názov odrody.

*Platanus
occidentalis*

B **dvojpísmenový kód** pre ten členský štát, v ktorom je zaregistrovaný profesionálny prevádzkovateľ vydávajúci rastlinný pas, ďalej **spojovník** a **registračné číslo** príslušného profesionálneho prevádzkovateľa, ktorý vydáva RP.

SK-0000

C **kód výsledovateľnosti** dotknutej rastliny, rastlinného produktu alebo iného predmetu. V náležitých prípadoch jedinečný čiarový kód, kód QR, hologram, čip alebo iný dátový nosič, ktorý dopĺňa kód výsledovateľnosti.

**Určuje si oprávnený
prevádzkovateľ (výrobca,
baliareň a pod.)**

D **dvojpísmenový kód krajiny pôvodu** alebo **názov tretej krajiny pôvodu alebo jej dvojpísmenový kód**.

SK

VZORY RASTLINNÝCH PASOV

Údaje musia byť ohraničené čiarou alebo inak oddelené od ostatných údajov - orámovanie je najjednoduchší spôsob odlíšenia ďalších údajov na náveske.

Rastlinný pas / Plant Passport

A *Lavandula dentata*

B SK – 1234

C 123456/2020

D SK

Rastlinný pas / Plant Passport

A *Lavandula dentata*

B SK – 1234

C 123456/2020

D SK

Príklady použitia RP v praxi

Foto: Ivana Kurhajcová

Príklady použitia RP v praxi

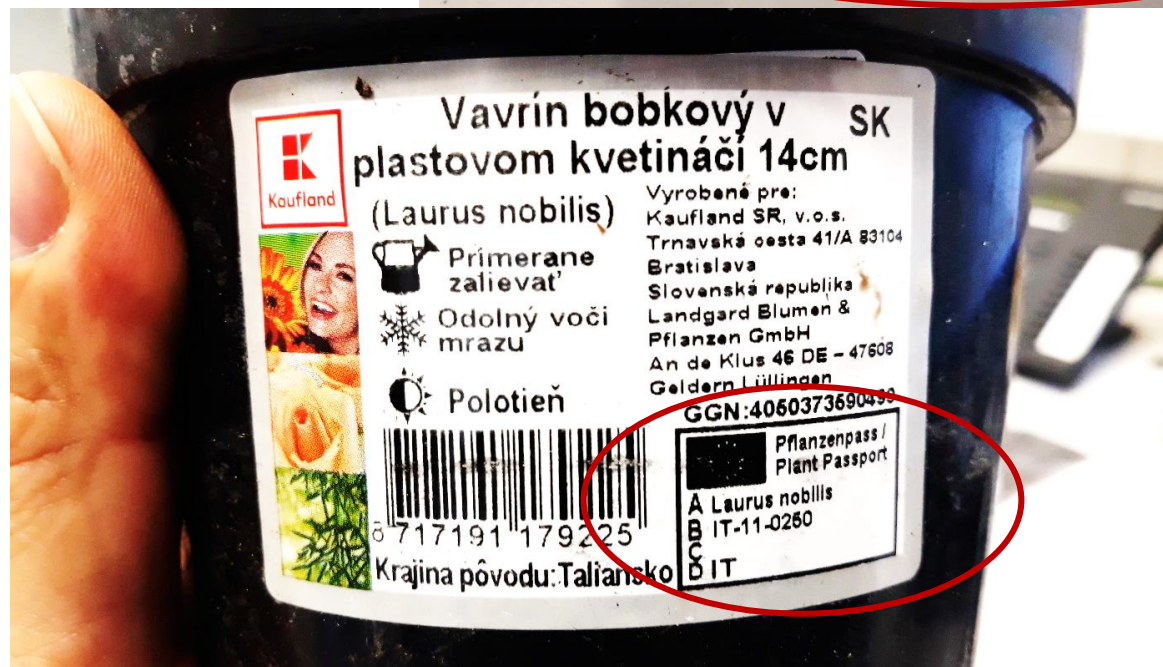

Foto: Ivana Kurhajcová

**K OCHRANE
PRED
NEPÔVODNÝMI
ŠKODCAMI
MÔŽEME
PRISPIEŤ
VŠETCI!**

**ZABRÁŇTE PRIENIKU
ŠKODCOV A CHORÔB RASTLÍN
DO EURÓPSKEJ ÚNIE**

Do Európskej únie JE ZAKÁZANÉ dovážať rastliny, ovocie*, zeleninu, kvety alebo semená bez rastlinolekárského osvedčenia**.

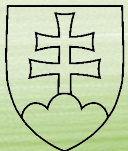
* Do EÚ môžete bez osvedčenia privážať banány, kokosy, datle, ananásy a duriany.

** Osvedčenie nepotrebuje, ak rastliny, ovocie, zelenina, kvety alebo semená pochádzajú zo Švajčiarska alebo Lichtenštajnska.

** Osvedčenie je potrebné, ak pochádzajú z týchto území EÚ:
Ceuta, Melilla, Kanárske ostrovy, Guadeloupe, Francúzska Guyana,
Martinik, Mayotte, Réunion, Svätý Bartolomej a Svätý Martin.

Dovoz bez
rastlinolekárského
osvedčenia:
plody banánu,
kokosa, d'atlí,
ananása a duriana.

K OCHRANE PRED NEPÔVODNÝMI ŠKODCAMI MÔŽEME PRISPIEŤ VŠETCI!

POZOR – NERISKUJTE!

**NA RASTLINÁCH SA MÔŽU UKRÝVAŤ
ŠKODCOVIA A CHOROBY. PROSÍM
NEDOVÁŽAJTE SI V BATOŽINE RASTLINY,
OSIVÁ, OVOCIE, ZELENINU A KVETY.**

ÚKSÚP

Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky v Bratislave
833 16 Bratislava, Matúškova 21, S L O V A K I A
Odbor ochrany rastlín
tel.: + 421-2-59 880 382, e-mail: ochrana@uksup.sk
web: <https://www.uksup.sk/odbor-ochrany-rastlin>

This poster was prepared by the European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO) - www.eppe.org in collaboration with Dr David Stowers (Fera, GB) - Design Acmetia Ray (PL)

www.uksup.sk

**UDRŽUJTE PRÍRODU
ZDRAVÚ,
neprivádzajte rastliny domov**

Cestujete mimo EÚ? Foťte si svoje obľúbené rastliny, koľko len chcete, ale neodvážajte si ich so sebou.

#PlantHealth4Life

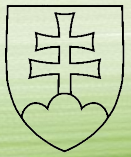

efsa
EUROPEAN FOOD SAFETY AUTHORITY

Ako môžeme pomôcť poľnohospodárom?

- Kupujme rastliny s potrebnými dokladmi.
- Vyhybajme sa pokútnym predajom rastlín aj prípravkov na ochranu rastlín.
- Odpočívajme aktívne v záhradke.
- Kupujme slovenské potraviny.
- **Z dovoleniek si nosme zážitky, nie rastliny so škodcami!**

Ďakujem za pozornosť